

УДК 373.5.016:796

DOI: 10.12958/2227-2844-2019-4(327)-1-15-22

Полулященко Тетяна Леонідівна,

старший викладач, в. о. завідувача кафедри спортивних дисциплін
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,
м. Старобільськ, Україна.

tatyana_brovar@i.ua

<http://orcid.org/0000-0002-6345-585X>

СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

На сучасному етапі розвитку педагогічної науки поряд з проблемами впровадження інноваційних технологій, форм та методів організації підготовки фахівців у ЗВО, надзвичайно важливим завданням освіти в Україні є формування фізичного, психічного і духовного здоров'я підростаючого покоління.

Головною тенденцією виховання стає формування системи ціннісного ставлення особистості до соціального і природного довкілля та самої себе, гармонійного поєднання інтересів учасників виховного процесу: вихованця, котрий прагне до вільного саморозвитку і збереження своєї індивідуальності; суспільства, зусилля якого спрямовуються на моральний саморозвиток особистості; держави, зацікавленої у тому, щоб діти зростали громадянами-патріотами, здатними забезпечити країні гідне місце у цивілізованому світі.

Нині значно розвинулись громадянські цінності виховання, освітні заклади стали відкритими для батьків, громадських організацій. Розширюється кількість суб'єктів виховного впливу, узгоджуються їхні дії. Успішно здійснюються всеукраїнські заходи й акції з активізації моральної позиції дітей та учнівської молоді. В умовах відродження інтересу до виховання і розуміння його ролі для розвитку суспільства, вже недостатньо говорити про необхідність центрування виховного процесу на особистості дитини, адже досягти успіхів без реальних механізмів виховання її морально-вольових, фізичних і духовних якостей неможливо. Важливе місце відводиться зміцненню здоров'я учнів, що закладається з дитинства у школі, через яку, за умови обов'язковості загальної освіти, проходять усі діти. Тому їхнє здоров'я значною мірою залежить від ефективності оздоровчої роботи в школі. Як зазначають педагоги, фізіологи, медики, гігієністи і психологи, останнім часом рухова активність дітей поступово знижується, а у зв'язку з інтенсифікацією процесу навчання підвищується рівень розумового навантаження на нервово-емоційну сферу учнів (Власюк, 2008; Фурманов, 2003).

В основній школі, коли учні оволодівають системою знань, фізичні можливості необхідно поєднувати з їхнім інтелектуальним розвитком. Ми вважаємо, що саме цей період в житті кожного школяра потребує пошуку нових ефективних методів виховання та навчання. Цей вік є найбільш складним та, певною мірою, вирішальним у розвитку особистості і, водночас, постає найбільш суперечливим періодом, що характеризується інтенсивним ростом та анатомо-фізіологічною перебудовою організму дитини, якісними перетвореннями особливостей її психіки. Ця перебудова пов'язана зі статевим дозріванням, формуванням почуття дорослості та власної гідності, становленням свого «Я», що відіграє важливу роль в усвідомленні учнями основної школи необхідності самовдосконалення, самоствердження й самореалізації (Жданова & Тучак & Поляковський & Котова, 2000).

Актуальною в цьому контексті є проблема набуття учнями фізкультурних знань, культури рухів, формування пріоритету здоров'я, що має посідати одне з чільних місць у системі їхніх найвищих цінностей, а на цій основі – поліпшення функціонального стану.

Дослідження проблеми збереження і зміцнення здоров'я учнівської молоді завжди привертала увагу науковців. Інтенсифікація навчання, використання технічних засобів, подовжена тривалість навчального тижня; нераціональна організація навчально-виховного процесу; навчальний стрес; зниження рухової активності й ще більш виражена гіпокінезія – це чинники, що характеризують сьогодишню освіту, призводять до зростання захворюваності, зниження рівня здоров'я молоді. Ситуація загострюється через зростаючу популярність у дитячому і молодіжному середовищі привабливих видів нефізичної діяльності (ігрові автомати, комп'ютерні ігри тощо). Уроки фізичної культури лише на 10 – 13% компенсують необхідний для дитячого організму обсяг рухової активності. Тому важливе значення має дослідження позакласних форм роботи з фізичного виховання і спорту (Полулященко, 2018).

У психолого-педагогічній літературі проблема удосконалення методики позакласної роботи в школі стала предметом вивчення таких дослідників: О. Бичук, Г. Богданов, Л. Волков, Л. Гурман, С. Карпенчук, О. Леонов, О. Логвиненко, Г. Пастушенко, А. Перм'яков, В. Столяров, В. Шерета та ін. Розробці моделі фахівців фізичного виховання присвятили свої роботи В. Видрін, Г. Жигadlo, Л. Іванова, В. Маслов, А. Міненко, С. Собко та ін.

Вже не раз було доведено, що збільшення навчального навантаження, зниження рухової активності призводять до зниження фізичного здоров'я дітей у молодших класах про це свідчать праці науковців Р. Масауд, 1998; О. Швай, 2000; О. Давиденко, 2003; А. Цьось 2005; А. Жмулин, 2008; Н. Москаленко 2009. Тому проблема пошуку засобів та методів збільшення рухової активності учнів є актуальною. Заохочування дітей і підлітків до регулярних занять фізичними вправами, формує основу для їхнього

активного життя в майбутньому. Проте традиційні засоби фізкультурно-оздоровчої роботи з дитячим контингентом на сьогодні не відповідають сучасним вимогам і потребують зміни на більш ефективні.

Наявна система фізичного виховання у навчальних закладах, на думку учених С. Гозак, 2006; М. Булатова & О. Литвин, 2007; О. Советова 2007; М. Полянничко, 2007; О. Андрєєва 2008; Т. Круцевич 2008; Н. Москаленко 2009; не сприяє гармонійному розвитку школярів.

Фахівці С. Ізаак, 2004; В. Горащук, 2004; В. Вишневський, 2004; J. Carter, 2007; О. Харитонova, 2009; F. Brooks, 2010 та інші вважають розробку і впровадження нових технологій оздоровчих занять з учнями у навчальний процес одним з актуальних завдань сучасного фізичного виховання.

Основною метою статті є дослідити та порівняти сучасні вимоги до розвитку фізичних якостей в процесі фізичного виховання і спорту.

В залежності від мети були обрані методи дослідження такі як емпіричний (спостереження, вимірювання, моделювання, прогнозування, перевірка прогнозу). Зіставлення одного з іншим з метою виявлення їх співвідношень використано метод порівняння, який дав можливість виявити тотожні чи відмінні відносини. А також використані загальнологічні методи дослідження такі, як аналіз та синтез.

У законі України про фізичну культуру та спорт сказано, що спорт є органічною частиною фізичної культури, особливою сферою виявлення та уніфікованого порівняння досягнень людей у певних видах фізичних вправ, технічної, інтелектуальної та іншої підготовки шляхом змагальної діяльності. Соціальна цінність спорту визначається його дійовим стимулюючим впливом на поширення фізичної культури серед різних верств населення. Основними завданнями фізичної культури і спорту є постійне підвищення рівня здоров'я, фізичного та духовного розвитку населення, сприяння економічному і соціальному прогресу суспільства, а також утвердження міжнародного авторитету України у світовому співтоваристві (Полулященко, 2014).

У контексті формування гармонійно розвиненої особистості важливе місце відводиться зміцненню здоров'я учнів, що закладається з дитинства у школі, через яку, за умови обов'язковості загальної освіти, проходять усі діти. Діти ще з раннього дитинства виявляють великий інтерес до їзди на велосипеді. Велосипедний спорт постійно змінюється та удосконалюється, він потребує яскравого спорядження та по праву має своє особисте молодіжне культурно-спортивне середовище, яке приваблює до цього виду спорту молодих людей.

На думку таких учених та практиків, як Н. Денисенко, О. Дубогай, Г. Зайцева, І. Петренко, С. Свидиренко, В. Язловецький, прищеплювати любов до занять фізичними вправами слід ще до вступу дитини до школи. Для підтримки високої працездатності організму необхідна щоденна м'язова робота. Діти повинні одержувати певну норму фізичного навантаження щодня. Отже, потрібні додаткові форми фізичного

виховання. У зв'язку з цим зростає необхідність удосконалення змісту фізичного виховання учнів освітніх закладів (Холодов & Кузнецов, 2004).

Дослідивши та зіставивши сучасні вимоги до виховання фізичних якостей учнів базової середньої освіти і результатів аналізу існуючої практики організації позакласних занять фізичними вправами дозволяє констатувати невідповідність, яка надала змогу виокремити низку суперечностей: між сучасними вимогами, які вимагає суспільство до здоров'я дітей і реальною фізичною підготовленістю школярів; між потребами, запитами й інтересами школярів до свого психофізичного вдосконалення та існуючою практикою виховання фізичних якостей учнів у основній школи; між необхідністю гармонійного розвитку школярів і недостатньою розробленістю педагогічних умов їхнього виховання фізичних якостей в умовах організованих позакласних занять обраними видами спорту.

Впровадження в навчальні заклади освіти новітніх оздоровчих технологій дозволить поліпшити стан здоров'я учнів.

Важливу роль у навчально-виховному процесі відіграє позакласна та позашкільна фізкультурно-оздоровча і спортивно-масова робота.

Підводячи підсумки даного дослідження стало відомо, що:

- порівняння досліджених сучасних вимог до навчально-виховного процесу основної школи і результатів аналізу існуючої практики організації позакласних занять фізичними вправами дозволяє констатувати про невідповідність та виявленням низки суперечностей між потребою учнів до фізичного удосконалення та існуючою практикою фізичного виховання і спорту; між необхідністю у гармонійному розвитку і недостатньо розробленими умовами педагогічного виховання фізичних якостей;

- важливу роль у вихованні фізичних якостей підростаючого покоління відіграє організація різноманітних спортивно-оздоровчих секцій, гуртків з різних видів спорту в позакласній позашкільній роботі з впровадження передового педагогічного досвіду;

- у процесі гармонійного розвитку підростаючого покоління важливими є вдало організований процес підготовки з використанням певних педагогічних умов виховання фізичних якостей.

Дане дослідження не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми. Воно потребує більш детального дослідження впливу новітніх технологій в процесі позакласної та позашкільної роботи. Дослідження педагогічних умов, як важливої умови у вихованні, навчанні, фізичному та моральному удосконаленні особистості.

Список використаної літератури

1. Власюк Г., Терешко Л. До питання про діалектику духовного і матеріального у фізичному вихованні. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*: Зб. наук. праць Волинського національного університету імені Лесі Українки. Том 1, Луцьк, 2008. С. 24. 2. Жданова О. М., Тучак А. М., Поляковський В. І., Котова І. В.

Організація та методика оздоровчої фізкультури і рекреаційного туризму. Луцьк: Вежа, 2000. 248 с. **3. Полулященко Т. Л.** Особливості організації тренувального процесу школярів на позакласних заняттях з велосипедного спорту: *Збірка наукових праць. Міжнародна науково-практична конференція «Тенденції розвитку психології та педагогіки»* Т. 2. 2018. С. 30-34. **4. Полулященко Т. Л.** Формування фізичних якостей школярів старшої школи під впливом занять велосипедним спортом. *Електронне наукове фахове видання «Науковий вісник Донбасу»* випуск 4. С. 28. 2014. Електронний ресурс: Режим доступу: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN28/24.pdf>. Назва з екрану. **5. Круцевич Т. Ю.** *Теория и методика физического воспитания.* В 2-х т. Т. 2: Методика физического воспитания различных групп населения. К.: Олимпийская литература, 2003. 392 с. **6. Фурманов А. Г., Юпса М. Б.** *Оздоровительная физическая культура.* Минск: Тесей, 2003. 245 с. **7. Холодов Ж. К., Кузнецов В. С.** *Теория и методика физического воспитания и спорта.* М.: Издательский центр «Академия», 2000. 480 с.

References

1. Vlasiuk, H., Tereshko L. (2008). Do pytannia pro dialektyku dukhovnoho i materialnoho u fizychnomu vykhovanni [To the question of the dialectic of spiritual and material in physical education]. *Fizyчне vykhovannia, sport i kultura zdorov'ia u suchasnomu suspilstvi: Zb. nauk. prats Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky – Physical education, sports and health culture in today's society, Vols 1, 24.* Lutsk [in Ukrainian]. **2. Zhdanova, O. M., Tuchak, A. M., Poliakovskiy, V. I., Kotova, I. V.** (2000). Orhanizatsiia ta metodyka ozdorovchoi fizkultury i rekreatsiinoho turyzmu [Organization and methods of recreational physical education and recreational tourism]. Lutsk: Vezha [in Ukrainian]. **3. Poluliashchenko, T. L.** (2018). Osoblyvosti orhanizatsii trenuvalnoho protsesu s shkoliariv na pozaklasnykh zaniattiakh z velosypednoho sportu [Features of organization of the training process of schoolchildren on extracurricular cycling lessons]: *Zbirka naukovykh prats. Mizhnarodna nauково-praktychna konferentsiia «Tendentsii rozvytku psykholohii ta pedahohiky» – Collection of scientific works. International Scientific and Practical Conference «Trends in the Development of Psychology and Pedagogy», Vol. 2 (pp. 30-34)* [in Ukrainian]. **4. Poluliashchenko, T. L.** (2014). Formuvannia fizychnykh yakosteі shkoliariv starshoi shkoly pid vplyvom zaniat velosypednym sportom [Formation of physical qualities of high school students under the influence of cycling activities]. *Elektronne naukowe fakhove vydannia «Naukovyi visnyk Donbasu» – Electronic Scientific Professional Edition «Scientific Bulletin of Donbass», Vyp. 4 (pp. 28).* Retrieved from <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN28/24.pdf>. [in Ukrainian]. **5. Krutsevych, T. Yu.** (2003). *Teoriya y metodyka fizycheskoho vospytanyia [Theory and methods of physical education] (2-kh t.). T. 2: Metodyka fizycheskoho vospytanyia razlychnykh hrupp naseleniia –*

Methods of physical education of various population groups. K.: Olympyskaia lyteratura [in Russian]. 6. Furmanov, A. G., Yupsa, M. B. (2003). Ozdorovitel'naya fizicheskaya kul'tura [Improving physical culture]. Minsk: Tesej [in Russian]. 7. Holodov, Zh. K., Kuznecov, V. S. (2000). Teoriya i metodika fizicheskogo vospitaniya i sporta [Theory and methods of physical education and sports]. M.: Izdatel'skij centr «Akademiya» [in Russian].

Полулященко Т. Л. Сучасні вимоги до навчально-виховного процесу з фізичного виховання учнів основної школи

У статті розкрито важливість формування фізичного, психічного і духовного здоров'я підростаючого покоління. Розглянута головна тенденція виховання яка стає формування системи ціннісного ставлення особистості до соціального і природного довкілля та самої себе, гармонійного поєднання інтересів учасників виховного процесу: вихованця, котрий прагне до вільного саморозвитку і збереження своєї індивідуальності; суспільства, зусилля якого спрямовуються на моральний саморозвиток особистості; держави, зацікавленої у тому, щоб діти зростали. Незважаючи на велику кількість досліджень з різних аспектів педагогіки в умовах відродження інтересу до виховання і розуміння його ролі для розвитку суспільства, вже недостатньо говорити про необхідність центрування виховного процесу на особистості дитини, адже досягти успіхів без реальних механізмів виховання її морально-вольових, фізичних і духовних якостей неможливо.

В статті розглянута актуальна в цьому контексті проблема набуття учнями фізкультурних знань, культури рухів, формування пріоритету здоров'я, що має посідати одне з чільних місць у системі їхніх найвищих цінностей, а на цій основі – поліпшення функціонального стану.

Основною метою статті стало дослідження та порівняння сучасних вимог до розвитку фізичних якостей в процесі фізичного виховання і спорту.

Встановлено, що порівняння досліджених сучасних вимог до навчально-виховного процесу основної школи і результатів аналізу існуючої практики організації позакласних занять фізичними вправами дозволяє констатувати про невідповідність та виявленням низки суперечностей між потребою учнів до фізичного удосконалення та існуючою практикою фізичного виховання і спорту; між необхідністю у гармонійному розвитку і недостатньо розробленими умовами педагогічного виховання фізичних якостей.

Оптимальною методологічною основою для формування фізичного здоров'я учнів є впровадження в позаурочну діяльність учнів різноманітних спортивно-оздоровчих секцій, гуртків з різних видів спорту. Де важливим фактором є певні педагогічні умови, які сприяють розвитку виховання фізичних якостей учнів.

Ключові слова: виховання, фізичні якості, здоров'я, педагогічні умови.

Полулященко Т. Л. Современные требования к учебно-воспитательному процессу по физическому воспитанию учеников основной школы

В статье раскрыта важность формирования физического, психического и духовного здоровья подрастающего поколения. Рассмотрена главная тенденция воспитания, которая становится формированием системы ценностного отношения личности к социальной и естественной окружающей среде и самой себе, гармоничного сочетания интересов участников воспитательного процесса: воспитанника, который стремится к свободному саморазвитию и сохранению своей индивидуальности; общества, усилия которого направляются на моральное саморазвитие личности; государства, заинтересованного в том, чтобы дети росли. Невзирая на большое количество исследований из разных аспектов педагогики в условиях возрождения интереса к воспитанию и пониманию его роли для развития общества, уже недостаточно говорить о необходимости центрирования воспитательного процесса на личности ребенка, ведь достичь успехов без реальных механизмов воспитания ее морально-волевых, физических и духовных качеств невозможно.

В статье рассмотрена актуальная в этом контексте проблема приобретения учениками физкультурных знаний, культуры движений, формирования приоритета здоровья, которое должно занимать одно из главных мест в системе их наивысших ценностей, а на этой основе – улучшение функционального состояния. Основной целью статьи стало исследование и сравнение современных требований к развитию физических качеств в процессе физического воспитания и спорта.

Установлено, что сравнение исследованных современных требований к учебно-воспитательному процессу основной школы и результатов анализа существующей практики организации внеклассных занятий физическими упражнениями позволяет констатировать о несоответствии и выявлении ряда противоречий между потребностью учеников к физическому усовершенствованию и существующей практикой физического воспитания и спорта; между необходимостью в гармоничном развитии и недостаточно разработанными условиями педагогического воспитания физических качеств; Оптимальной методологической основой для формирования физического здоровья учеников является внедрение во внеклассную и внешкольную деятельность учеников разнообразных спортивно-оздоровительных секции, кружков из разных видов спорта. Где важным фактором в получении результатов играют педагогические условия, которые способствуют развитию воспитания физических качеств учеников.

Ключевые слова: воспитание, физические качества, здоровье, педагогические условия.

Polulyaschenko T. Current Requirements for the Educational and Professional Process on the Physical Education of the Basic School

The article reveals the importance of forming the physical, mental and spiritual health of the rising generation. Also was considered the main tendency of education which becomes the formation of a system of value attitude of the individual towards the social and natural environment and the very self, the harmonious combination of interests of the participants in the educational process: a pupil who strives for free self-development and the preservation of his personality; a society whose efforts are aimed at moral self-development of the individual; Country is interested in raising children.

Despite the large number of studies on various aspects of pedagogy in the conditions of the revival of interest in education and understanding of its role for the development of society, it is not enough to speak of the need to center the educational process on the personality of the child, because to achieve success without real mechanisms of education of her moral and volitional, physical and spiritual qualities is impossible.

In the article the actual problem in this context is the problem of the gaining of physical culture by students, the culture of movements, the formation of the priority of health, which should occupy one of the leading places in the system of their highest values, and on this basis - improvement of the functional state. The main purpose of the article was to study and compare modern requirements for the development of physical qualities in the process of physical education and sports.

It was established that the comparison of the studied modern requirements to the educational process of the main school and the results of the analysis of the existing practice of organizing extracurricular activities by physical exercises allows to confirm the discrepancy and reveal a number of contradictions between the need for students to improve and the existing practice of physical education and sports; between the need for harmonious development and the underdeveloped conditions of pedagogical upbringing of physical qualities.

The optimal methodological basis for the formation of physical health of students is the introduction into the extracurricular activities of students of various sports and recreation sections, circles of various sports. Where important factors are certain pedagogical conditions, which promote the development of education of physical qualities of students.

Key words: education, physical qualities, health, pedagogical conditions.

Стаття надійшла до редакції 18.03.2019 р.

Прийнято до друку 31.05.2019 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Караман О. Л.